

Avoimet kylät –päivä 11.6.16

Kairala, Kitisen komia kylä

Kairalan kylän yleisimmin käytetty vanha nimi on Kairavuopio. Vanhoissa ruotsinkielisissä asiakirjoissa kirjoitusasu kyllä vaihtelee. Kylän nimi on saatettu kirjoittaa jopa muotoon Cairopio. Ehkä kaikkein myöhäisin vanha nimi on Kairavuopaja. Nykykielessä vuopaja-sanakin on muuttunut uopajaksi. Kairala kylän nimenä alkaa vakiintua 1800-luvun jälkipuoliskolla

Samuli Paulaharjun Sompio-kirjassa kaira määritellään jokien tai jokihaarojen väliseksi laajaksi kivieliöksi eli erämaaksi. Kairala sijaitseekin Kitisen ja Luiron väliin jäävän Kairanaavan länsipuolella kolmen kilometrin päässä jokien yhtymäkohdasta. Vuopio, vuopaja, uopaja taas saman lähteen mukaan tarkoittaa joesta sivuun pistäytyvää rantamutkaa, lahdelmaa. Kairalan kahta isoa uopajaa ajatellen mainittu määritelmä vaikuttaa vaatimattomalta. Uopajat ovat nimittäin isoja, järvimäisiä lahtia. Kylän keskellä oleva Kotiuopaja on lyhyen ja kapean salmen kautta yhteydessä jokeen. Toinen edellistä isompi Yliuopaja on kylän pohjoiskolkassa, ja se on puolestaan pitkän ja leveähkön salmen kautta yhteydessä jokeen. Yliuopajan Manolaissaareissa sijaitsee ikivanha kesähautausmaa.

Vuosisatojen saatossa raivattujen peltojen ja tulvaniittyjen sekä kylän jakavan vesistön ansiosta maisema on avara ja vehmas. Monimuotoisuutta maisemaan antavat joen itäpuolen harjut: Kokonvaara, Tallavaara, Ylivaara ja Kukkuravaara sekä suuri jääkauden

sulamisvaiheen aikainen suppa Tallavaaran ja Ylivaaran välissä. Tätä suurta ja syvää harjukuoppaa nimitetään Hyötylän haudaksi. Kauaksi ei tarvitse kylästä mennä, kun avautuvat suuret Natura-suot: itäpuolella Kairanaapa ja länsipuolella Kilpiaapa.

Kun nousee Tallavaaran päälle, näkee kaukomaisemassa neljä tunturia: Pyhä-, Luosto-, Ora- ja Nivatunturin.

Luonnonmaisemaa ovat muovanneet ja täydentäneet 1700-luvun alusta alkaen maanviljely ja karjanhoito sekä rakentaminen. Näin on syntynyt kylään kulttuurimaisema, jolla on ollut omat ominaispiirteensä eri vuosisadoilla ja vuosikymmenilläkin ja jonka Ympäristöministeriö määrittelee tänä päivänä valtakunnallisesti arvokkaaksi.

Kairalan vahvuus on edelleenkin yhteisöllisyys, joka näkyy erityisesti kyläseuran, Kajastuksen ja metsästysseuran toiminnassa. Vahvuutena ovat myös kauniit ja avarat kylänäkymät eri aikakausien rakennuksineen. Vuonna 2010 Ympäristöministeriön toimesta perustettiin kylään valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue.

Jos Kairalan sijainti maisemallisesti on mitä parhain, sitä se on myös liikenteellisesti. Meillä ovat hyvät mahdollisuudet pysäytellä kylän läpi valtatieä ajavia turisteja. Sellainen pysäkkipaikka on syntynytkin, kun Jaakkolan Pirttikahvila keskellä kylää 5-tien varressa avattiin juhannuksena 2015. Kahvilan yli 100-vuotiaassa pirtissä voi kulkija istahtaa kahvitelemaan ison pirtinpöydän ääreen ja katsella ajan patinoimia jyhkeitä seinä- ja kattohirsiiä ja valkeaa kaunotarta, pirtinmuuria sekä antaa ajatusten vieräa vaikkapa 100 vuotta taaksepäin. Se tekee hyvää kiireen keskellä. Toinen yli 100-vuotias käyntikohde on Marttiin vanha paritalo.

Matkailija, joka haluaa perehtyä kylään enemmänkin, voi pistäytyä myös joen toiselle puolen. Sieltä avautuvat hienot näkymät joelle ja länsipuolelle kylää, jonka taustalla siintävät jylhät tunturit Pyhä ja Luosto. Kairavuopion tieltä voi poiketa keltaisen talon Vintti-Galleriaan katselemaan kuvia ja maalauksia. Samalla voi ostaa itselleen vastikään julkaistun Tarinoita Kairalasta -kirjan. Kairavuopion tietä kun ajaa eteenpäin, voi käydä tutustumassa jälleenrakennuskauden pihapiiriin, Ylitaloon.

